

БІЛОУСЬКО Т.Ю., к.е.н., доц.

ДВНЗ "Харківський національний аграрний університет ім. В.В.Докучаєва",
м. Харків

ІНТЕГРАЦІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Проанализировано состояние интеграционных объединений в Украине. Исследованы основные принципы и мотивы создания агрохолдингов. Рассмотрены преимущества и перспективы их дальнейшего развития.

Актуальність. В результаті аграрної реформи, що здійснювалася в Україні останніми роками, створено підприємства різних організаційно – правових форм і форм власності. Але ці перетворення не сприяли покращенню економічних взаємовідносин між суб'єктами різних сфер АПК. Система виробничо – економічних відносин між галузями та підприємствами АПК, що існувала раніше, розпалася, нова ж, що відповідала б принципам ринкової економіки, створюється дуже повільно та має багато протиріч.

Сучасний етап розвитку агропромислового виробництва в Україні характеризується докорінною перебудовою інституціональної структури аграрної економіки, пов'язаною із процесами капіталізації.

Мета дослідження. Одним з важливіших напрямків стабілізації виробництва в сучасних умовах є розвиток інтеграційних процесів в АПК. Процес агропромислової інтеграції виражається в становленні економічної, технологічної, організаційної єдності взаємодіючих галузей, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції, її промисловою переробкою та просуванням до споживача. Нашою метою є дослідження сутності інтеграції, її основних принципів та перспектив розвитку інтеграційних підприємств, а саме, агрохолдингів в Україні.

Основна частина. В умовах посилення глобальних інтеграційних процесів в агропромисловій сфері економіки категорія конкурентоспроможності аграрних підприємств також набуває глобального характеру. Тільки конкурентоспроможні підприємства можуть виробляти продукцію, відповідну вимогам міжнародних стандартів, реалізувати її не тільки на внутрішньому, а й на світових ринках, використовувати переваги міжнародного співробітництва в агробізнесі. Все це потребує значних капіталовкладень та високий рівень менеджменту.

Сьогодні стає все більш очевидним, що сільськогосподарський бізнес у найближчий період сконцентрується в руках обмеженої кількості великих агропромислових формувань. Так, за прогнозами фахівців процеси консолідації в агробізнесі призведуть до формування 200-300 основних гравців аграрного ринку, які будуть виробляти левову частку аграрної продукції [1]. Зазначені прогнози можна базувати на досвіді Російської Федерації, де зазначені процеси тривають вже кілька років. За інформацією Всеросійського інституту аграрних проблем і інформатики концентрація виробництва у найбільших господарствах із кожним роком тільки

посилюється: якщо у 1995-97 роках найбільші 300 аграрних підприємств виробляли 14,1% товарної продукції, то у 2004-06 роках – вже 28,8% [2]. В Україні у 2007 році 33 найбільші компанії контролювали 2,78 млн. га сільськогосподарських угідь, що складало 6,7% від загальної площі таких угідь в Україні і 13,1% усіх сільськогосподарських угідь, які контролюються великими та середніми підприємствами, при цьому заявлені плани щодо збільшення розмірів землекористування, дають змогу спрогнозувати подальше збільшення розміру таких земельних угідь [3, с. 184]. В підтвердження цього, станом на 1.01.2008 року 25 агрохолдингів України орендували вже 3,23 млн. га. До 2011 року, за прогнозами експертів, в Україні сформується близько 200-300 холдингів, а валове виробництво зерна може досягти 60-70 млн. т [4,с.32-33].

Розвиток великотоварного сільськогосподарського виробництва та формування на його основі холдингових структур відбувається як за рахунок іноземних капіталів, так і вітчизняних, що були раніше вивезені з країни. Українські промислово – фінансові групи активізували свою діяльність в цьому напрямі шляхом створення вертикально – інтегрованих агропромислових підприємств, що охоплюють всі стадії – починаючи з вирощування та їх первинної переробки і закінчуючи реалізацією готових продуктів харчування через роздрібну мережу. Якщо в 2006 році у загальному обсязі коштів, залучених від продажу акціонерного капіталу, на компанії агросектору припадало не більше 7% (31 млн. дол. США), то в 2007 році – вже до 25% (435 млн. дол. США), а за десять місяців 2008 року – понад 80% (609 млн. дол. США). Аналіз діяльності великих аграрних об'єднань значно ускладнюється внаслідок відсутності офіційної статистики та обмеженість доступу до інформації компаній.

Серед мотивів процесу капіталізації в АПК виокремлюють так звані «універсальні», які належать до більшості підприємств: перспективи земельних операцій після відміни мораторію на продаж землі; пільгове оподаткування сільськогосподарського виробництва та можливість отримання дотацій і компенсацій із державного бюджету; невеликі витрати на формування земельних масивів; як правило висока прибутковість рослинництва.

Створення інтегрованих структур, як правило, супроводжується зниженням трансакційних витрат, оптимізацією структури бізнесу, диверсифікованістю діяльності, можливістю залучення додаткових ресурсів для експансії на нові сегменти ринків.

Важливими є переваги від такого об'єднання для виробників сировини, які зазвичай традиційно менш ефективні порівняно з тими, хто в подальшому має з нею справу. Сільгоспвиробники гарантовано мають стабільний збут своєї продукції, мають змогу спеціалізуватися на вигідних видах продукції (зменшується ризик спеціалізації на вільний ринок), зменшуються витрати обігу для всіх учасників інтеграції, зростають інтеграційні можливості. Водночас, процесу агропромислової інтеграції притаманні певні проблеми. Головна з них полягає в тому, що важко визначити, хто повинен здійснювати

управління і контроль в такій інтеграції – аграрії чи ті, хто використовує їх продукцію, а також у розподілі прибутку від реалізації кінцевої продукції. Досвід розвинених країн свідчить про те, що в агропромисловій інтеграції головним суб'єктом є великі торгово-промислові корпорації з акціонерною формою власності. Вони взаємодіють на засадах укладання довготермінових контрактів. Організаційною формою таких акціонерних утворень є агропромислові фінансові групи. Саме у такій структурі є можливість оперативної мобілізації фінансових ресурсів и раціональний їх розподіл між суб'єктами інтеграційного об'єднання. Агропромислові формування зазвичай забезпечують менші витратні і більшу ефективність виробництва порівняно з кооперативами й спілками фермерів.

Висновки. Досвід розвитку інтеграційних процесів свідчить про те, що інтегровані структури, що поєднують в своєму складі всі ланцюги від виробництва сільськогосподарської продукції до реалізації готової продукції, є більш ефективними та пристосованими до умов ринкової економіки. Вони отримують все більше розповсюдження та характеризуються різноманітністю організаційних форм. Саме ці підприємства та об'єднання завдяки значним інвестиціям мають можливості впроваджувати ресурсозберігаючі технології, підвищувати продуктивність земель, одержувати високі результати господарської діяльності, забезпечувати продовольчу безпеку країни та підтримувати високу конкурентоспроможність аграрної продукції на світових ринках.

Бібліографічний список

- 1.Музыченко О. Концентрация для перепродажи/ О. Музыченко – Режим доступу: <http://proapk/com.ua/ark/2007/12/31/172435.html>.
2. Узун В. Лучшие российские агрохолдинги достигли эффективности мировых лидеров / В. Узун // Российская бизнес-газета. – № 634, 18.12.2007 – Режим доступу:<http://www.rg.ru/2007/12/18/agro.htm>.
- 3.Єранкін О.О. Формування агропромислових формувань в Україні: глобалізаційний і маркетинговий аспект // О.О. Єранкін // Вчені записки. – 2008. – № 10. – С. 175-186.
4. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) /[Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.]; за ред. М.В.Присяжнюка, М.В.Зубця, П.Т.Саблука, В.Я.Месель-Веселяка, М.М.Федорова.-К.:ННЦ ІАЕ, 2011.-1008с.